

CZU: 159.954.4:373.3

INTERPRETĂRI PSIHOLOGICE ALE CREATIVITĂȚII ȘI STIMULAREA CREATIVITĂȚII ÎN CLASELE PRIMARE

Ramona-Elena ROTARU

Universitatea de Stat din Moldova

Creativitatea este considerată de foarte mult timp un fenomen extraordinar și original. În zilele noastre, creativitatea pare să fie o nevoie socială, devenind o problemă de cercetare progresivă. Pe lângă faptul că termenul *creativitate* reprezintă un subiect abordat controversat de către numeroși cercetători, în articol vor fi prezentate câteva interpretări psihologice ale creativității și importanța stimulării creative în clasele primare. În plus, stimularea creativității este aplicată copiilor din școala primară și este influențată de potențialul creativ. Creativitatea este ceva ce putem descoperi la fiecare copil, nu doar la cei care sunt inteligenți sau talentați.

Cuvinte-cheie: *creativitate, stimularea creativității, potențial creativ, originalitate, inteligență, elevi, clase primare.*

PSYCHOLOGICAL INTERPRETATIONS OF CREATIVITY AND CREATIVITY STIMULATION IN PRIMARY CLASSES

Creativity has been for a long time considered a tremendous phenomenon. Nowadays, creativity seems to be a social need, becoming progressively a self-standing research issue. Besides the fact that the concept of *creativity* represents a controversial topic for many researchers, the current article will present a few psychological interpretations of creativity and the importance of creative stimulation in primary classes. Furthermore, the stimulation of creativity is applied to the primary school children and it is influenced by the creative potential. Creativity is something we can discover in every child, not only just at those who are intelligent or gifted ones.

Keywords: *creativity, creativity stimulation, creative potential, originality, intelligence, pupils, primary classes.*

Introducere

Creativitatea reprezintă una dintre subiectele globale ale societății actuale. Mai mult decât atât, creativitatea poate fi considerată un instrument în rezolvarea importantelor probleme economice, culturale, educaționale și sociale ale omenirii, fapt pentru care noțiunea de creativitate a devenit un concept global în psihologie. Creativitatea s-a transformat în una dintre cele mai captivante preocupări ale educației, depășind cu mult domeniul psihologiei și, totodată, infiltrându-se în cele mai variate ramuri științifice.

Societatea actuală se constituie prin schimbări fundamentale care au loc în conduită, în familie, la locul de muncă, în știință, în educație și în aproape orice aspect al vieții cotidiene. A trăi într-o asemenea societate presupune un grad corespunzător de conformare și adaptabilitate care se transpune în creativitate. În 1961, psihologul american Carl Rogers susținea că adaptarea creativă naturală ar putea fi singura posibilitate prin intermediul căreia omul poate să țină pasul cu schimbările societății. În condițiile actuale, un popor cu o cultură limitată și cu un nivel scăzut al creativității nu va putea rezolva eficient problemele cu care se confruntă. De aceea, el considera că abordarea actualei teme ar putea reprezenta un model practic-aplicativ de dezvoltare a creativității timpurii [1, p.11]. Deși creativitatea reprezintă o nevoie socială, care asigură progresul unei societăți, totuși societățile avansate din punct de vedere tehnic și științific pot avea la bază diverse critici asupra educației, dar și a culturii. Carl Rogers evidențiază faptul că în educație se tinde în general spre formarea unor personalități cu stereotipii numeroase, cu stereotipuri și o oarecare conformitate. Psihologul american era de părere că societatea dorea asigurarea unei educații cât mai complete, în loc să dezvolte o gândire critică și creativă. Iar cei care au idei inovatoare, ipoteze originale și extraordinare sunt oarecum tolerați [apud 2, p.12]. Necesitatea de a stimula creativitatea elevilor în clasele primare determină evoluția spiritului creativ al elevilor odată cu evoluția școlară a acestora.

Creația ca activitate psihică în structura proceselor psihice apare atât pe treptele ontogenezei, cât și în forme caracteristice unei ființe; aceste caracteristici manifestându-se încă din copilărie. Debutând în preșcolaritate și continuând în clasele primare, se poate evidenția potențialul creativ, care contribuie la dezvoltarea personalității și inteligenței copilului. Mai exact, face posibilă creația ca activitate psihică, dar îndeplinirea ei depinde de acțiunea experiențială încă de la o vârstă fragedă a copilului. Având în vedere faptul că elevii din cla-

sele primare beneficiază de o receptivitate maximă a vârstei școlare, V.Dănescu susține că în cadrul procesului educativ din învățământul primar stimularea creativității ocupă un loc remarcabil [3, p.113].

Conceptul de creativitate: interpretări teoretice

Conceptul de *creativitate* își are originea din latinescul *creare*, care înseamnă a făuri, a crea, a naște, a zămisli. Însăși originea cuvântului ne arată că termenul *creativitate* presupune un proces care se află într-o continuă dezvoltare [4, p.11].

E.Landau consideră că începuturile cercetării științifice care au în prim-plan creativitatea se datorează unei lucrări intitulată „Hereditary Genius” (1869), care aparține polimatului victorian englez Francis Galton. Însă, studiile cercetării creativității nu se datorează lui Galton, pentru că până în anul 1950 au existat foarte puține lucrări privind acest subiect [5].

De asemenea, termenul a fost introdus în psihologie de către Gordon Willard Allport pentru a indica o formațiune a personalității. G.W. Allport susținea că sfera creativității nu poate fi limitată doar la aptitudini (inteligentă), trăsături temperamentale sau atitudini. Acesta fiind unul dintre principalele motive pentru care termenul *creativitate* nu este inclus în dicționarele de specialitate apărute înainte de 1950. Cu toate acestea, creativitatea a fost abordată indirect în forme diferite chiar și înainte de anul menționat mai sus, purtând alte denumiri, cum ar fi: inspirație, talent, imaginație, fantezie creatoare, geniu, inteligentă ori supradotare [6, p.12].

Analizând modalitățile prin care este definită creativitatea, observăm o multitudine de exemplificări. Psihologii afirmă că *a fi creativ* este asemănător cu ceva *original, nou* și în același timp, *adecvat realității*. M.Roco, în lucrarea sa „Creativitate și inteligență emoțională”, afirmă că cel care se caracterizează prin expresivitate, originalitate, inventivitate și inovativitate poate fi considerat o persoană creativă [7, p.17].

Margaret A. Boden a efectuat o inventariere a definițiilor creației regăsite în diverse dicționare și în urma inventarierii a evidențiat că de cele mai multe ori creativitatea reprezintă „o realizare de combinații noi, originale, de idei vechi”. Însă, aceste combinații trebuie să conțină neapărat o anumită valoare de necontestat.

În viziunea lui Michel și Bernadette Fustier (1988), creativitatea este asemănată cu invenții tehnologice, creații artistice sau descoperiri de educație, științifice, de mișcări sociale, de comportamente personale sau de comunicare interumană. De asemenea, creativitatea semnifică atât originalitate, adaptare, imaginație, cât și libertate interioară, evoluție și distanțare de lucrurile existente [8].

P.Popescu-Neveanu definește creativitatea ca o „dispoziție generală a personalității spre nou, o anumită organizare (stilistică) a proceselor psihice în sistem de personalitate” [9, p.52].

H.Jaoui este de părere că aptitudinea, abilitatea de a dezvolta conexiuni originale și eficiente, plecând totodată de la elementele care existau de mai înainte, se numește creativitate și consideră că oricine poate fi creativ [apud 8, p.17].

Creativitatea este definită de J.Khatena drept un „un fenomen ambiguu, cu o descriere incompletă și o măsurare nesigură”. Datorită largii sale utilizări, termenul a fost asociat cu comportamentul creativ și cu procesele mintale care se distribuie pe un continuum cognitiv-emoțional, complicat de diferite opinii asupra sursei sale energetice. Clasificările teoretice se referă la creativitate ca la un:

- fenomen cognitiv, rațional și semantic;
- fenomen personal și ambiental relativ la practicile din copilărie;
- înalt nivel al structurii mintale;
- fenomen psihedelic, freudist, definitiv, behaviorist, dispozițional [apud 10, p.100].

Pentru pedagogul francez M.Debesse, creativitatea reprezintă un concept important dar modest, având multiple posibilități de exprimare a copilului, în mod firesc și spontan. Mai mult decât atât, creativitatea se exprimă fie prin intermediul unor activități caracteristice copilului, fie cu ajutorul activităților personale și proprii ori prin cele organizate de școală. În opinia pedagogului francez, aceste tipuri de activități ar putea reprezenta viitorul micului învățăcel. La început, psihologii au înțeles prin creativitate că potențialul copiilor de a desfășura jocuri și activități stimulează inteligența, imaginația și perspicacitatea. Copilul care gândește independent, face observații personale și rezolvă probleme este un copil cu posibilități de creație [apud 11, p.11].

În literatura de specialitate, creativitatea este percepută ca având multiple sinonime, iar dintre acestea putem specifica următoarele:

Tabel

Sinonime ale creativității

<i>Inteligență fluidă</i>	R.B. Cattell
<i>Gândire direcționată creatoare</i>	E.Hilgard
<i>Gândire divergentă</i>	J.P. Guilford
<i>Gândire direcțională creatoare</i>	E.Hilgard
<i>Imaginație creatoare</i>	Th.Ribot, J.Piaget
<i>Imaginație constructivă</i>	A.Osborn
<i>Gândire aventuroasă</i>	F.Barlett
<i>Rezolvare specifică de probleme</i>	A.Newell

Așadar, la nivel global, în definițiile date creativitatea reprezintă un proces care conduce la un anumit produs caracterizat prin originalitate, noutate și utilitate pentru societate [12, p.13].

Interpretări psihologice ale creativității

Majoritatea interpretărilor psihologice ale creativității sunt corelate cu fenomenul de creație, fiind abordate doar anumite fenomene psihice ori grupe de factori implicați în actul de creație. Așadar, pot fi stabilite o serie de criterii de prezentare a interpretărilor psihologice ale creativității. S.E. Gollan (1963) stabilește patru tipuri de criterii în vederea caracterizării creativității:

1. *Performanța creatoare* sau produsul creat, împreună cu rezultatele activității creatoare și modalitățile de evaluare specifice, care se caracterizează prin eficiență, utilitate, originalitate și noutate;
2. *Procesul creativ* are în vedere modalitățile psihologice care sunt necesare pentru elaborarea noului, diversele faze/etape și particularitățile multiplelor procese psihice, cum ar fi: percepția, gândirea, motivația, afectivitatea și imaginația. Trăsăturile specifice procesului creativ sunt reprezentate de spontaneitate, flexibilitate, capacitatea combinatorică și asociativitatea;
3. *Persoana creatoare* include trăsăturile de personalitate specifice acesteia, alături de atitudini, motive, aptitudini generale și specifice (peste 60 la număr);
4. *Potențialul creativ*, sau disponibilitățile native ale persoanei creative, însumează evaluarea flexibilității, fluidității, originalității și capacitatea de elaborare a unor teste specifice care nu s-au obiectivat în produse [13-15].

Sintetizând contribuțiile numeroșilor autori, M.Roco evidențiază și enumeră calitățile reprezentate de creativitate:

- *productivitatea*, care reflectă numărul mare de soluții, idei, lucrări de specialitate, produse materiale sau spirituale;
- *utilitatea*, reflectând rezultatele acțiunii, care trebuie să aibă o întrebuințare pentru demersul activității;
- *eficiența*, evidențiind caracterul economic al performanței, randamentul acțiunii obținut prin folosirea produselor activității creatoare;
- *valoarea produselor* activității creatoare, respectiv importanța lor teoretică sau practică, recunoașterea și respectul pe plan social;
- *ingeniozitatea*, implicând eleganță și eficacitate în folosirea metodelor de rezolvare;
- *noutatea*, adică vizează distanța în timp a ideilor sau a lucrurilor;
- *originalitatea*, evaluată după raritatea ideilor, produselor, fiind considerate originale acele rezultate ce apar o singură dată într-o colectivitate, deci sunt unice.

De altfel, Fr.Baron este de părere că atât produsul creator, cât și performanța trebuie să beneficieze de un grad ridicat de ingeniozitate, noutate și originalitate, să fie rar întâlnit în activitatea propusă, dar să fie și adecvat realității, deoarece unele soluții neobișnuite pot deveni consecința unor confuzii sau pot fi stranii [16, p.9-10].

Totodată, este important să precizăm faptul că prezentarea a câtorva interpretări psihologice ale creativității nu însumează întreaga abordare psihologică. Acestea au fost prezentate într-o manieră de interdependență, iar dezvoltarea lor corectă trebuie să fie în conformitate cu criteriile și calitățile creativității.

Importanța stimulării creativității la elevii claselor primare

Stimularea creativității este necesară pentru a forma elevilor din clasele primare capacitatea de a structura informațiile într-un mod mai eficient și de a-și dezvolta aptitudini, capacități, abilități în vederea formării unei personalități autonome și creative. Dezvoltarea potențialului creativ are nevoie de acțiuni sistematice și permanente stimulate; prin urmare, potențialul creativ nu se concretizează de la sine. În schimb, stimularea capacității creative constă în cunoașterea nivelului de dezvoltare al elevului. Stimularea curiozității, gândirii critice și flexibile determină dezvoltarea capacității creative a elevului.

Valorificarea stimulării creativității la elevii claselor primare va fi posibilă prin intermediul unor activități educative aplicate sistematic în vederea formării anumitor capacități, abilități, aptitudini, acestea fiind:

- Îmbogățirea reprezentărilor despre obiecte, fenomene și situații date;
- Formarea receptivității față de probleme;
- Dezvoltarea gândirii divergente, critice;
- Dezvoltarea imaginației reproductive;
- Cultivarea spontaneității, independenței și a originalității;
- Eficientizarea capacității de exprimare a propriilor idei și soluții;
- Formarea receptivității pentru cooperare [17].

G.Puccio opinează că atunci când elevii încep să dezvolte idei creative simbolice ei au nevoie de suport pentru a-și susține ideile. Elevii din clasele primare obișnuiesc să-și aleagă drept ancore realiste pentru ideile lor creative obiecte din împrejurul lor. De aici sustragem motivul pentru care sunt atât de posesivi față de obiectele alese [18, p.38]. De asemenea, activitățile care ar părea plictisitoare la început s-ar putea dovedi a fi foarte creative. Studiile confirmă faptul că elevii cărora li se permite să nu facă nimic din când în când sunt cei mai imaginativi și mai creativi. Un copil trebuie să se simtă plictisit la început pentru a-și activa potențialul creativ. Pentru a stimula creativitatea la un copil, este necesar să se creeze oportunități de acțiune, de rezolvare a problemelor creative și de descoperire a unor lucruri noi [19].

Dezvoltarea potențialului creativ necesită acțiuni constante, sistematice și organizate pentru a stimula și, totodată, a activa potențialul creativ, acesta nerealizându-se fără ajutorul unor stimuli. Recunoașterea caracteristicilor și a nivelului de dezvoltare al elevului din clasele primare reprezintă un pas important în activarea și stimularea potențialului creativ. În același timp, stimularea creativității elevului determină dezvoltarea potențialului creativ și eficientizarea proceselor de dezvoltare a unei personalități autonome și creative.

De menționat că importanța stimulării creativității elevilor în clasele primare este deosebit de valoroasă, deoarece reprezintă factorul-cheie în educație și un element de progres în societatea actuală.

Concluzii

Axarea pe fenomenul creativitatea elevilor în clasele primare este argumentată prin intermediul stimulării creativității și necesității de a activa și de a dezvolta potențialul creativ al acestora.

Întrucât majoritatea elevilor din clasele primare dau dovadă de o imaginație bogată, o inteligență unică, independență aparte și multă curiozitate, comportamentul creativ al acestora va presupune un progres intelectual armonios.

Mai mult decât atât, analizând interpretările psihologice ale creativității și exemplificând importanța stimulării creativității elevilor din clasele primare, putem afirma că fenomenul creativității reprezintă atât un set de abilități, cât și o structură unică și individuală de personalitate care este dezvoltată pe tot parcursul școlariității. Educația are un rol esențial în dezvoltarea sa și sunt necesare activități de stimulare a creativității elevilor în cadrul fiecărei etape educaționale.

Ca o concluzie, putem afirma că vârsta școlară este caracterizată de multă energie și curiozitate și este deosebit de importantă atât pentru formarea viitorilor adulți ca personalități autonome și creative, cât și pentru evoluția societății actuale. Totodată, în urma interpretărilor creativității, psihologii susțin că, de cele mai multe ori, a fi creativ înseamnă un concept nou, original și adecvat realității.

Referințe:

1. ROCO, M. *Creativitate și inteligență emoțională*. Iași: Polirom, 2004.
2. Ibidem, p.12.
3. DĂNESCU, V. Considerații generale asupra conținutului procesului de învățământ din perspectiva stimulării creativității copilului de vârstă preșcolară. În: *Studia Universitatis. Seria „Științe ale Educației”*, 2007, nr.9, p.113-116. ISSN 1857-2103

4. LANDAU, E. *Psihologia creativității. Pedagogia secolului XX*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
5. Ibidem.
6. ROCO, M. *Op. cit.*
7. Ibidem, p.17.
8. Ibidem.
9. POPESCU-NEVEANU, P. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1987, p.52.
10. POPESCU, A. Dezvoltarea creativității la studenții facultăților ingineresti prin rezolvarea problemelor poziționale și metrice. În: *Studia Universitatis. Seria „Științe ale Educației”*. 2008, nr.5, p.100. ISSN 1857-2103
11. LEON, Ț. *Creativitatea*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p.11.
12. MĂGIRESCU, V.L. *Stimularea și dezvoltarea creativității prin activități de dezvoltare a limbajului*. Bacău: Rovimed Publishers, 2010, p.13.
13. ROCO, M. *Creativitatea individuală și de grup. Studii experimentale*. București: Editura Academiei Române, 1979, p.17.
14. ROCO, M. *Op. cit.*, p.18.
15. POPESCU, G. *Psihologia creativității*. Ed. a 3-a. București: Editura Fundației România de Măine, 2007, p.8-10.
16. Ibidem, p.9-10.
17. SÎRBU, M.R. Stimularea potențialului creativ al copiilor preșcolari. În: *EDICT - Revista Educației*, 2018. [Accesat: 31.05.2019]. Disponibil: <https://edict.ro/stimularea-potentialului-creativ-al-copiilor-prescolari/> ISSN 1582-909X
18. PUCCIO, G. *The creative thinker's toolkit. Course guidebook*. New York: The Great Courses, 2014, p.38.
19. WOLSKA-DŁUGOSZ, M. Stimulating the Development of Creativity and Passion in Children and Teenagers in Family and School Environment – Inhibitors and Opportunities to Overcome them. In: *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2015. [Accesat: 01.06.2019] DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.01.1027

Date despre autor:

Ramona-Elena ROTARU, doctorandă, Școala doctorală *Psihologie și Științe ale Educației*, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ramonaelenarotaru@gmail.com

Prezentat la 02.06.2019